

Biết mình

Một trí giả thích ngụ ý biện đến gặp Socrates (triết gia Hy Lạp cổ đại, bậc thầy về truy vấn. 469-399 TCN) đặt nhiều câu hỏi học búa cốt “hạ gục” ông. Nhưng đâu dễ! Trí giả ấy hỏi:

- Thưa Ngài! trong các vật hiện hữu, cái gì xưa nhất?
- Thượng Đế, vì ở thời đại nào, Ngài cũng hiện hữu.
- Vật nào đẹp nhất trên đời? Thưa Ngài!
- Vũ trụ; vì nó là công trình của Thượng Đế.
- Trong các vật, vật nào lớn nhất?
- Không gian, vì nó chứa tất cả những gì sáng tạo.
- Thưa Ngài! Vật gì vững bền nhất?
- Hy vọng, vì khi con người mất hết, nó vẫn còn.
- Trong các vật, vật nào tốt nhất trên đời?
- Đức hạnh, vì thiếu nó không một việc gì tốt đẹp.
- Trong các vật, vật chi di chuyển mau nhất?
- Tư tưởng, vì trong một giây nó có thể đến tận bên kia vũ trụ.
- Trong các vật, vật chi mạnh nhất?
- Nhu cầu, vì nó giúp ta san bằng các khó khăn to lớn nhất.
- Trong các việc, việc chi dễ làm nhất?
- Khuyên bảo người khác.
- Việc nào khó nhất?
- Tự biết mình.

Đến đây thay vì bắt bí thì trí giả bị bí. Chúng ta thay mặt hỏi ông Socrates tiếp:

- Vậy ai ít tự biết mình nhất?
- Người hay khuyên răn, góp ý, đòi hỏi, xét nét người khác, vì Chúa nói “Sao người thấy cái rác trong mắt của anh em, mà cái xà trong mắt mình, người lại không thấy?” (Lc 6,41).
- Ai thấy (đòi hỏi) người khác nhất?
- Kẻ không thấy mình.
- Vậy ra, ai không thấy (đòi hỏi) người khác?
- Người khôn.
- Trong số kẻ khôn, ai khôn nhất?
- Người không nói, vì “tri bất ngôn, ngôn bất tri”. (biết không nói, nói không biết-Lão tử).
- Người khôn biết cái gì mà không nói?
- Biết mình. Kiến thức biết mình quan trọng đến độ trở thành khẩu ngữ “*temet nosce*” (hãy tự biết mình) được khắc lớn ở đền thờ Apollo -Delphi.
- Tại sao cần phải tự biết mình?
- Vì “*kẻ tự biết mình là người sáng*” (Đạo đức kinh). Sáng mới biết nhiều; biết nhiều lại vỡ lẽ: “*Scio me nihil scire*” (tôi biết tôi chẳng biết gì-Socrates);

vở lẽ ra như vậy chính là tự biết mình. Vậy càng biết nhiều thì càng biết mình, càng biết mình thì càng biết nhiều.

NK